

УДК 1–652+436

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ
ОБОРОННОЇ ПОЛІТИКИ АВСТРІЇ
SPECIFIC ASPECTS OF THE DEFENSE
POLICY OF AUSTRIA**

Луценко А. В.,
науковий співробітник, Науково–дослідний
інститут Міністерства оборони України (Київ,
Україна), e–mail: AndriiLutsenko46@gmail.com

Lutsenko A. V.,
Scientific researcher, Scientific Research Institute
Ministry of Defense of Ukraine (Kyiv, Ukraine),
e–mail: AndriiLutsenko46@gmail.com

Сьогодні Україна в умовах російської агресії забезпечує обороноздатність переважно власними силами. Україна до моменту вступу до НАТО не може розраховувати на пряму воєнну підтримку інших країн. Для дотримання свого статусу країна, яка оголосила себе нейтральною, також буде спиратися тільки на власні оборонні можливості. Така подібність дозволяє сформулювати мету статті – розглянути досвід оборонної політики нейтральної Австрії для його використання Україною на шляху вступу до НАТО. Досліджені як позитивні, так і проблемні аспекти оборонної політики Австрії, які можуть бути враховані Україною.

Ключові слова: нейтральний статус, оборонна політика, збройні сили.

Today, in the conditions of Russian aggression, Ukraine provides defensive capability mainly by its own forces. Ukraine, by the time of joining NATO, can't rely on direct military support from other countries. To maintain its status, a country that has declared itself to be neutral will also rely only on its own defensive capabilities. This similarity allows us to formulate the purpose of the article – to consider the experience of the defense policy of neutral Austria for its use by Ukraine on the way to joining NATO. Both the positive and the problematic aspects of the defense policy of Austria, which Ukraine can take into account, is explored.

Keywords: neutral status, defense policy, armed forces.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

З моменту здобуття Україною незалежності нейтралітет розглядався як один з варіантів української зовнішньої політики [1]. Варіант політики нейтралітету для України втратив свою актуальність у зв'язку з агресією Росії та ухваленням змін до Конституції України щодо вступу до НАТО [2]. На сьогодні Україна пройшла певний шлях до вступу і має статус країни–аспіранта НАТО. Для досягнення умов вступу наша держава має вжити низку політичних, економічних, воєнних та інших заходів в несприятливих для себе умовах – в умовах продовження воєнної агресії та політичного тиску з боку Росії. Підтримка НАТО і ЄС у цей період буде обмеженою і не передбачає прямого воєнного втручання. Україна в період вступу до НАТО повинна сама забезпечити свою незалежність і суверенітет та, за сприятливих умов, відновити територіальну цілісність. Врахування досвіду країн, які будують оборону, спираючись на власні сили, є важливим для України в період її вступу до НАТО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Австрія, як і Фінляндія та Швеція, тривалий час розглядалися окремими політиками та міжнародними експертами в якості прикладу безпекової політики для України [3–5]. Для нейтральних розвинених країн така модель передбачає позаблоковий статус, незалежну внутрішньополітичну систему,

самостійний вибір зовнішніх політичних та економічних партнерів, диверсифіковане військово–технічне співробітництво. Зазвичай розглядають тільки зовнішньополітичну складову безпеки таких країн, без власне оборонної складової. Не враховуються підходи та можливості цих країн щодо ведення самостійної оборони, а також бойовий потенціал їх збройних сил. Вважається, що апріорі такі країни завдяки своєму нейтральному статусу не будуть брати участь у воєнних діях, але в багатьох випадках це не підтверджується історичним досвідом. На думку автора статті, саме нейтральний статус у разі необхідності вимагає від країни мати здатність самостійно, без підтримки інших країн, забезпечити власну оборону на необхідному рівні. Це підтверджується тим, що переважна кількість розвинених країн з нейтральним статусом мають сучасні і боєздатні збройні сили. Така оборонна політика співпадає з ситуацією, в якій опинилася Україна у зв'язку із російською агресією – необхідність власними силами забезпечити свою обороноздатність на період вступу до НАТО. Зважаючи на поточну зовнішню і внутрішню безпекову ситуацію в Україні, саме модель самостійної оборони складає основу оборонної політики нашої держави на найближчій історичний період.

Мета статті – на шляху вступу України до НАТО визначити і врахувати особливості оборонної політики нейтральної Австрії, основою яких є опора на власні національні можливості.

Виклад основного матеріалу. Австрія – держава в центрі Європи. Її сусідами є країни–члени НАТО (Німеччина, Чехія, Словаччина, Угорщина, Словенія, Італія) та позаблокові країни (Швейцарія, Ліхтенштейн). Свій нейтральний статус Австрія сформувала після Другої світової війни та офіційно закріпила його у 1955 році в Державному договорі про відновлення незалежності і демократичної Австрії, який підписали СРСР, США, Великобританія, Франція та Австрія. Того ж 1955 року Федеральні збори Австрії прийняли Федеральний конституційний закон Австрійської Республіки, в якому було проголошено набуття Австрією нейтралітету Австрії. Зокрема, Австрія зобов'язалася не вступати у військові союзи і не допускати розміщення військових баз на своїй території [6].

Після розпаду СРСР та руйнування біполярного світу імовірність прямого воєнного вторгнення в Австрію стала дуже низькою. В нових для себе геополітичних умовах Австрія переглянула свою оборонну політику і зміст свого нейтрального статусу. Після приєднання до ЄС в 1995 р. Австрія підтримала безпекову політику союзу, яка передбачає спільну оборону ЄС. До конституції Австрії було додано спеціальне положення, яке дає змогу Австрії брати участь у спільній обороні ЄС. Після ратифікації Амстердамської угоди австрійські Національні збори у 1998 р. ухвалили іншу поправку до Федерального конституційного закону, відповідно до якої Австрія отримала право брати участь у всьому спектрі військових заходів

ЄС, які на сьогодні визначає Глобальна стратегія ЄС у зовнішній політиці і політиці безпеки (2016 р.) та План дій у сфері європейської оборони (2016 р.). Вони передбачають як спільну оборону, так й участь у заходах з підтримання миру. Приймати участь у всіх таких заходах Австрія може на підставі рішення ЄС.

Збройні сили Австрії [7] призначені для захисту свободи, незалежності та територіальної цілісності країни. Організаційно система органів військового управління складається з Міністерства оборони, Генерального штабу та двох видів Збройних Сил (Сухопутні і Повітряні), Командування логістики, Командування комп'ютерної підтримки і кібероборони. Чисельність збройних сил Австрії – 47 тис. осіб, з них 14 тис. військовослужбовців, 8 тис. державних службовців та 25 тис. резервістів (організований резерв). Сухопутні війська на 2018 рік мають у своєму складі п'ять бригад, частину бригадного рівня та 8 піхотних полків. Бригади та частина бригадного рівня мають спеціалізацію (командування швидкого реагування, механізована, гірська, егерська бригади, а також піхотна бригада, основу якої складає батальйон почесної варті). Піхотні полки мають у своєму складі два батальйони (один з них резервний) та інженерну роту. Всього у складі Сухопутних військ Збройних сил Австрії 39 батальйонів різного призначення та їм рівних, з них 28 – піхотних (мотопіхотних). Повітряні війська у своєму складі мають дві бригади. На озброєнні вони мають 15 багатоцільових винищувачів Eurofighter Typhoon (у 2017 році мали для них 13 підготовлених пілотів), чотири транспортних літаки Lockheed C-130K, 28 навчально-тренувальних літаків Saab 105OE та Pilatus PC-6/B і Pilatus PC-7. Вертолітний парк включає до 10 вертольотів Sikorsky UH-60L Black Hawk, а також значну кількість багатоцільових вертольотів типу Agusta Bell AB212.

Система комплектування збройних сил змішана: за призовом і на контрактній основі в мирний час та у воєнний час – мобілізація резервістів (55 тис. осіб, у т.ч. до 30 тис. осіб неорганізованого резерву).

Доктрина застосування Збройних сил Австрії в період протистояння НАТО і Варшавського договору передбачала захист нейтрального статусу країни. Як імовірна загроза розглядався наступ з боку військ СРСР та його союзників. У разі нападу Збройні сили Австрії забезпечували стримування наступу та вимотування агресора, не втягуючи свої основні сили у не вигідні бойові умови. З метою спрямування зусиль противника у вигідних для себе напрямках передбачалося використовувати тактику оборони завчасно підготовлених районів та опорних пунктів (маневрену оборону). Контратаки передбачалося завдавати переважно диверсійними загонами та невеликими бронетанковими групами.

Після розпаду СРСР і Варшавського блоку завдання Збройних сил Австрії суттєво змінилися [8; 9]. Відповідно до Воєнної стратегії Австрії (2015 р.) їх завданнями сьогодні є оборона території країни в умовах гібридних загроз,

стратегічна підтримка для запобігання кризам, захист від міжнародного тероризму, захист від повітряних загроз, участь у міжнародних операціях з підтримання миру, допомога населенню в ході надзвичайних ситуацій. В умовах міграційної кризи в Європі новим практичним завданням Збройних сил Австрії стала підтримка поліції, забезпечення місць перебування мігрантів тимчасовим житлом, електроенергією та продовольством.

Генеральний штаб Австрії окреслює проблеми, які сьогодні впливають на здатність Збройних сил Австрії протистояти зазначеним загрозам. Суттєвими для Збройних сил є проблеми комплектування мотивованим і навченим персоналом, зменшення бази комплектування особовим складом через демографічну кризу, відставання армії в сучасних цифрових технологіях, застарілі підходи логістичного і ресурсного забезпечення. Відмічається, що недостатнє пенсійне забезпечення, втрата привабливості на ринку праці, розміщення в старому казарменому фонді спонукає до звільнення значної кількості особового складу.

Всі ці проблеми мають одне джерело походження – низькі видатки країни на оборону. У 2006 році вони становили 0,79% ВВП і поступово зменшувались [8]. У 2017 році вони склали 0,73% ВВП, у 2018 році 0,7% ВВП і мають тенденцію до подальшого зменшення. Безпосередньо на збройні сили у 2018 році витрачалось 0,5% від ВВП. Такий обсяг видатків на оборону негативно позначається на бойовому потенціалі Збройних Сил Австрії. Порівняно з 2004 роком чисельність основних бойових систем зменшилась на 62% (з 1300 до 500), літаків і вертольотів на 41% (з 170 до 100), броньованих транспортерів на 61% (з 1300 до 510), військових вантажних автомобілів на 56% (з 5900 до 2600). Чисельність кадрового складу порівняно з 2004 роком зменшилась з 25,1 до 21,1 тис. військовослужбовців (на 16%). Навчені людські мобілізаційні ресурси зменшились на 50% (з 110 до 55 тис. осіб). Останнім часом продано 40 об'єктів нерухомості (переважно казарми).

Для подолання негативних тенденцій, за поглядами австрійського Генерального штабу, на Збройні сили необхідно виділяти не менше 3 млрд. євро (1% ВВП) на рік та надалі поступово збільшувати щорічні видатки на оборону до 4,2 млрд. євро.

З аналізу завдань, організації та напрямів розвитку Збройних сил Австрії можна виділити окремі аспекти австрійської оборонної політики, які є актуальними для України на її шляху вступу до НАТО і заслуговують на увагу в сучасних умовах:

основним завданням Збройних сил Австрії є захист територіальної цілісності країни, який допускає тимчасову втрату території внаслідок ведення маневреної оборони;

змішана модель комплектування Збройних сил, яка в цілому відповідає геополітичному положенню і загрозам національної безпеки країни;

високий відсоток комплектування Збройних сил за рахунок мобілізаційного резерву, який забезпечує 50% від їх чисельності у воєнний час;

розвинута система підготовки і проходження військової служби в резерві;

невелика кількість операцій з підтримання миру та безпеки, в яких приймають участь Збройні сили Австрії.

До проблемних аспектів оборонної політики Австрії, яких необхідно уникати Україні в умовах продовження збройної агресії з боку Росії, можна віднести:

зменшення фінансування збройних сил нижче рівня, який забезпечує їх спроможність виконувати завдання із захисту країни;

втрата темпів переозброєння на сучасні зразки військової техніки, які визначають рівень бойових спроможностей збройних сил;

висока залежність Збройних сил Австрії від іноземних озброєнь і військової техніки, особливо високотехнологічних зразків;

відносна невелика кількість підрозділів та відповідних резервів, які є носіями ударного потенціалу у складі традиційних збройних сил (зокрема, 15 бойових літаків з пілотами для них, один танковий батальйон, два артилерійських дивізіони);

проблема комплектування збройних сил військовослужбовцями за контрактом через втрату привабливості військової служби;

виконання збройними силами непритаманних їм завдань, а саме боротьба з нелегальною міграцією і міжнародним тероризмом, а також кібербезпека і захист інформаційного середовища.

Висновки. Після розвалу Варшавського блоку та СРСР нейтралітет Австрії зазнав важливої трансформації. Австрія в цілому продовжує дотримуватися політики нейтралітету, але її Збройні сили можуть брати участь у збройному конфлікті для захисту країн-членів ЄС.

В умовах відсутності прямої воєнної загрози Збройні сили Австрії на сьогодні перебувають в періоді стагнації. Основною причиною такого стану є їх низький рівень фінансування з боку австрійських уряду та парламенту. Недостатній рівень боєздатності Збройних сил Австрії утворює серйозні ризики у забезпеченні нейтрального статусу країни.

Україні на шляху вступу до НАТО в умовах агресії Росії доцільно впроваджувати досвід Австрії в окремих сферах оборонної політики. Особливої уваги заслуговують питання, що стосуються стратегії маневреної оборони, обсягів утримання резервів збройних сил та їх підготовки, структури і чисельності органів військового управління стратегічного рівня. Поряд з цим, слід зважати на негативні аспекти оборонного будівництва Австрії: низький рівень фінансування збройних сил, виконання непритаманних ним завдань, недостатні ударні спроможності військових частин і підрозділів.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження політики Австрії у сфері оборони доцільно проводити в напрямках аналізу подальшої трансформації завдань австрійських Збройних сил, програм розвитку, озброєння і

комплектування, а також оцінці здатності Збройних сил Австрії самостійно забезпечити нейтралітет країни.

Список використаних джерел

1. 'Декларация про державний суверенітет України'. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
2. 'Закон України від 7.02.2019 № 2680-VIII «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)»'. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-viii>.
3. Теміров, Ю., Майбидура, К., 2015. 'Концепція «фінляндизації» України', *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*, Вип.36, Частина 3, с.25-31 URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/135/130>.
4. Єреміца, В. 2014. 'Українська «фінляндизація»: думки європейських експертів розділилися', *Радіо «Свобода»*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25425923.html>.
5. Дирда, А., 2015. 'Особливості формування нейтралітету у зовнішній політиці європейських країн', *Актуальні проблеми міжнародних відносин*, Вип.125 (частина I), с.53-66.
6. 'Аналіз підходів до оборонного будівництва позаблокових країн (за досвідом Швеції, Австрії та Фінляндії)', *Аналітична записка*. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/458>.
7. 'Bundesheer'. URL: <http://www.bundesheer.at>.
8. 'Вооружённые силы Австрии и Швейцарии. часть 1. Уроки для Украины'. URL: <http://opk.com.ua/вооружённые-силы-австрии-и-швейцарии>.
9. 'SIPRI Military Expenditure Database'. URL: <https://www.sipri.org/databases/milex>.

References

1. 'Deklaratsiya pro derzhavnyy suverenitet Ukrainy (Declaration on State Sovereignty of Ukraine)'. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
2. 'Zakon Ukrainy vid 7.02.2019 №2680-VIII «Pro vnesennya zmin do Konstytutsiyi Ukrainy (shchodo stratehichnoho kursu derzhavy na nabuttya povnopravnogo chlenstva Ukrainy v Yevropeys'komu Soyuzi ta v Orhanizatsiyi Pivnichnoatlantynchnoho dohovoru (Law of Ukraine of 7.02.2019 №2680-VIII «On Amendments to the Constitution of Ukraine (Regarding the Strategic Course of the State on Acquiring Full-fledged Membership of Ukraine in the European Union and the North Atlantic Treaty Organization)»'. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-viii>.
3. Temirov, Y., Maybydura, K., 2015. 'Kontseptsiya «finlyandyzatsiyi» Ukrainy (The concept of «finlandization» of Ukraine)', *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya mizhnarodni vidnosyny*, Issue 36 Part 3. p.25-31. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/135/130>.
4. Yeremitsa, V., 2014. 'Ukrayinska «finlyandyzatsiya»: dumky yevropeys'kykh ekspertiv rozdiylysy (Ukrainian «Finnishization»: the opinions of European experts have been divided)', *Radio Svoboda*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25425923.html>.
5. Dyrda, A., 2015. 'Osoblyvosti formuvannya neytralitetu u zovnishniy polityty yevropeys'kykh krayin (Features of the formation of neutrality in the foreign policy of European countries)', *Aktual'ni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, Issue 125 (Part I), p.53-66.
6. 'Analiz pidkhodiv do oboronnoho budivnytstva poza-blokovykh krayin (za dosvidom Shvetsiyi, Avstriyi ta Finlyandiyyi) (Analysis of approaches to the defense construction of non-aligned countries (based on the experience of Sweden, Austria and Finland))', *Analitychna zapyska*. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/458>.
7. 'Bundesheer'. URL: <http://www.bundesheer.at>.
8. 'Vooruzhonnyye sily Avstrii i Shveysarii. chast' 1. Uroki dlya Ukrainy (The armed forces of Austria and Switzerland. Part 1. Lessons for Ukraine)'. URL: <http://opk.com.ua/вооружённые-силы-австрии-и-швейцарии>.
9. 'SIPRI Military Expenditure Database'. URL: <https://www.sipri.org/databases/milex>.

* * *